

MÄNNISKORS ATTITYDER MOT HÅLLBAR UTVECKLING

Cemus: Hållbar Utveckling –
Värderingar, Världsbilder och Visioner,
VT14

Kirsti Häkkinen
(kirsti.hakkinen@psyk.uu.se)

Idag ska vi prata om...

- Attityder, värderingar och ideologier relaterat till miljö, hållbar utveckling och klimatförändringar
- Relation mellan attityder och beteende
- Individuell variation i benägenhet att ha olika typer av attityder, värderingar och ideologier
  - Politisk orientering
  - System Justification
  - Social Dominance Orientation
  - Right-Wing Authoritarianism
- Vår forskning
  - Källa för förnekelse av klimatförändringar?
    - Klimatångest (coping?)
    - Politisk orientering/SDO/RWA
    - Klimatrelaterad information

Bakgrund: Värderingar och ideologier

- Humör
  - Nuet, varierar (ibland mycket snabbt), generell
- Värderingar
  - Framtiden (hur saker borde bli), stabila, generella
- Attityder
  - Tidigare händelser påverkar, långsamma förändringar, specifika

*= Skillnader vad gäller
tidsperspektiv, dynamik och fokus
(George & Jones, 1997)*

- Ideologi
  - Samling av sammanhängande idéer och värderingar

Attityder

Inställningar på någonting

- Evaluering, t.ex. bra-dålig
- Specifika: ett visst objekt (t.ex. natur, bilkörande, elkonsumption)

Komponenter:

- Affektiv – känslor, fysiologisk respons
- Kognitiv – tankar, uppfattning och perception
- Beteende?
  - OBS! Räknas ofta inte med som en komponent av attityd, utan som utfall.

Värderingar

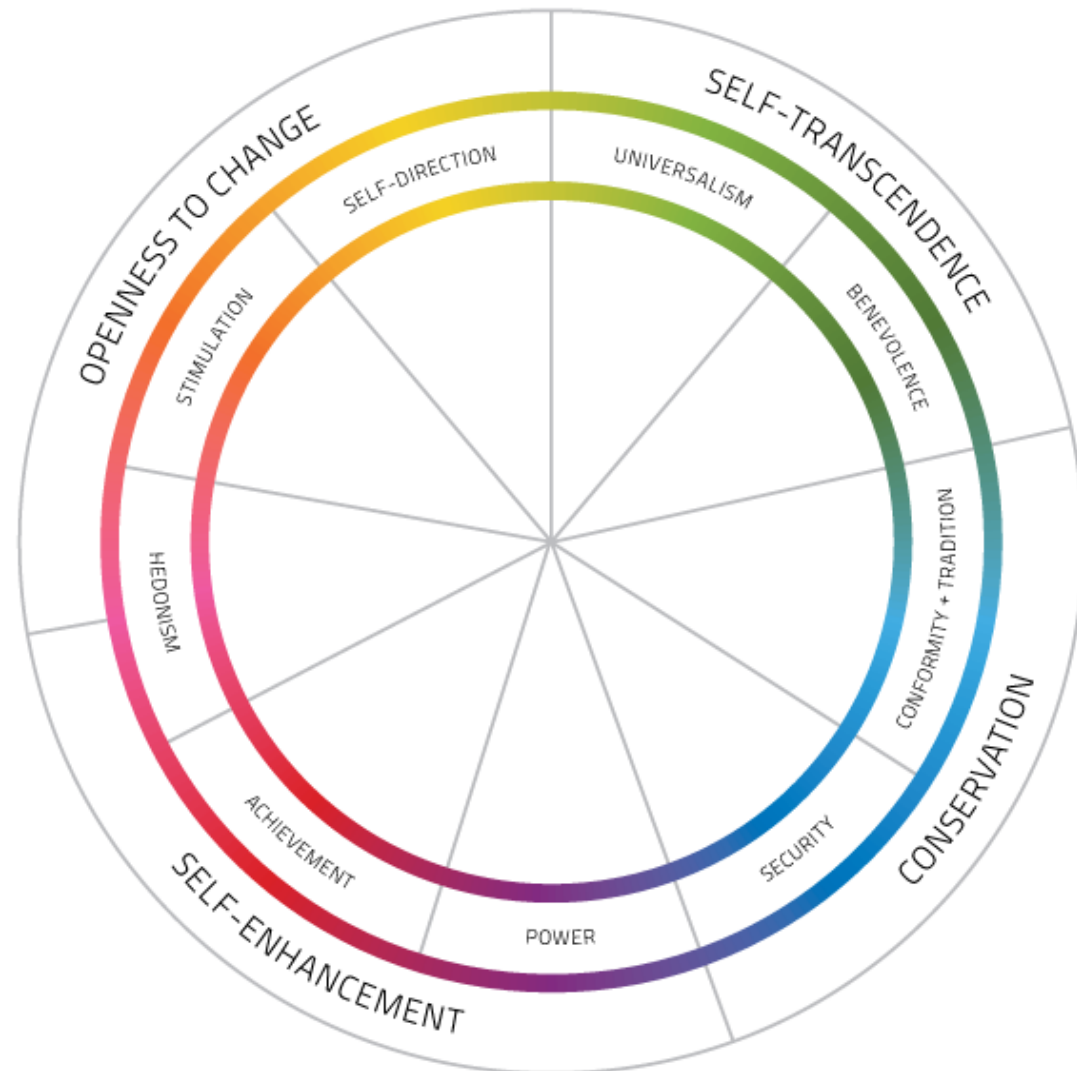
- Fokus på framtiden och hur saker borde bli, stabila, generella
- Vägleder och guidar oss, påverkar attityder och beteende
- Terminala värderingar (t.ex. frihet, jämlikhet) vs. instrumentella värderingar (t.ex. ärlighet, ambition) (Rokeach, 1973)
- Värderingar skiljer sig åt mellan individer, grupper och kulturer

Värderingar

- Yttre (Extrinsic) värderingar
  - Fokus på externa belöningar och bekräftelse, t.ex. framgång, prestige
- Inre (intrinsic) värderingar
  - Fokus på mål som ger mer inneboende belöningar, t.ex. rättvisa, medkänsla, samhörighet med naturen

Värderingar

- Universalism
- Vällinghet (Benevolence)
- Tradition
- Konformitet (Conformity)
- Trygghet (Security)
- Makt (Power)
- Prestation (Achievement)
- Hedonism
- Stimulans (Stimulation)
- Själbestämmande (Self-direction)

Schwartz's value circumplex

The Portrait Values Questionnaire (PVQ)

(Male version)

- **POWER:** Social status and prestige, control or dominance over people and resources. (He likes to be in charge and tell others what to do. He wants people to do what he says.)
- **ACHIEVEMENT:** Personal success through demonstrating competence according to social standards. (Being very successful is important to him. He likes to stand out and to impress other people.)
- **HEDONISM:** Pleasure and sensuous gratification for oneself. (He really wants to enjoy life. Having a good time is very important to him.)
- **STIMULATION:** Excitement, novelty, and challenge in life. (He looks for adventures and likes to take risks. He wants to have an exciting life.)
- **SELF-DIRECTION:** Independent thought and action-choosing, creating, exploring. (He thinks it's important to be interested in things. He is curious and tries to understand everything.)
- **UNIVERSALISM:** Understanding, appreciation, tolerance and protection for the welfare of all people and for nature. (He thinks it is important that every person in the world should be treated equally. He wants justice for everybody, even for people he doesn't know.)
- **BENEVOLENCE:** Preservation and enhancement of the welfare of people with whom one is in frequent personal contact. (He always wants to help the people who are close to him. It's very important to him to care for the people he knows and likes.)
- **TRADITION:** Respect, commitment and acceptance of the customs and ideas that traditional culture or religion provide the self. (He thinks it is important to do things the way he learned from his family. He wants to follow their customs and traditions.)
- **CONFORMITY:** Restraint of actions, inclinations, and impulses likely to upset or harm others and violate social expectations or norms. (He believes that people should do what they're told. He thinks people should follow rules at all times, even when no one is watching.)
- **SECURITY:** Safety, harmony and stability of society, of relationships, and of self. (The safety of his country is very important to him. He wants his country to be safe from its enemies.)

Värderingar, attityder och hållbar utveckling

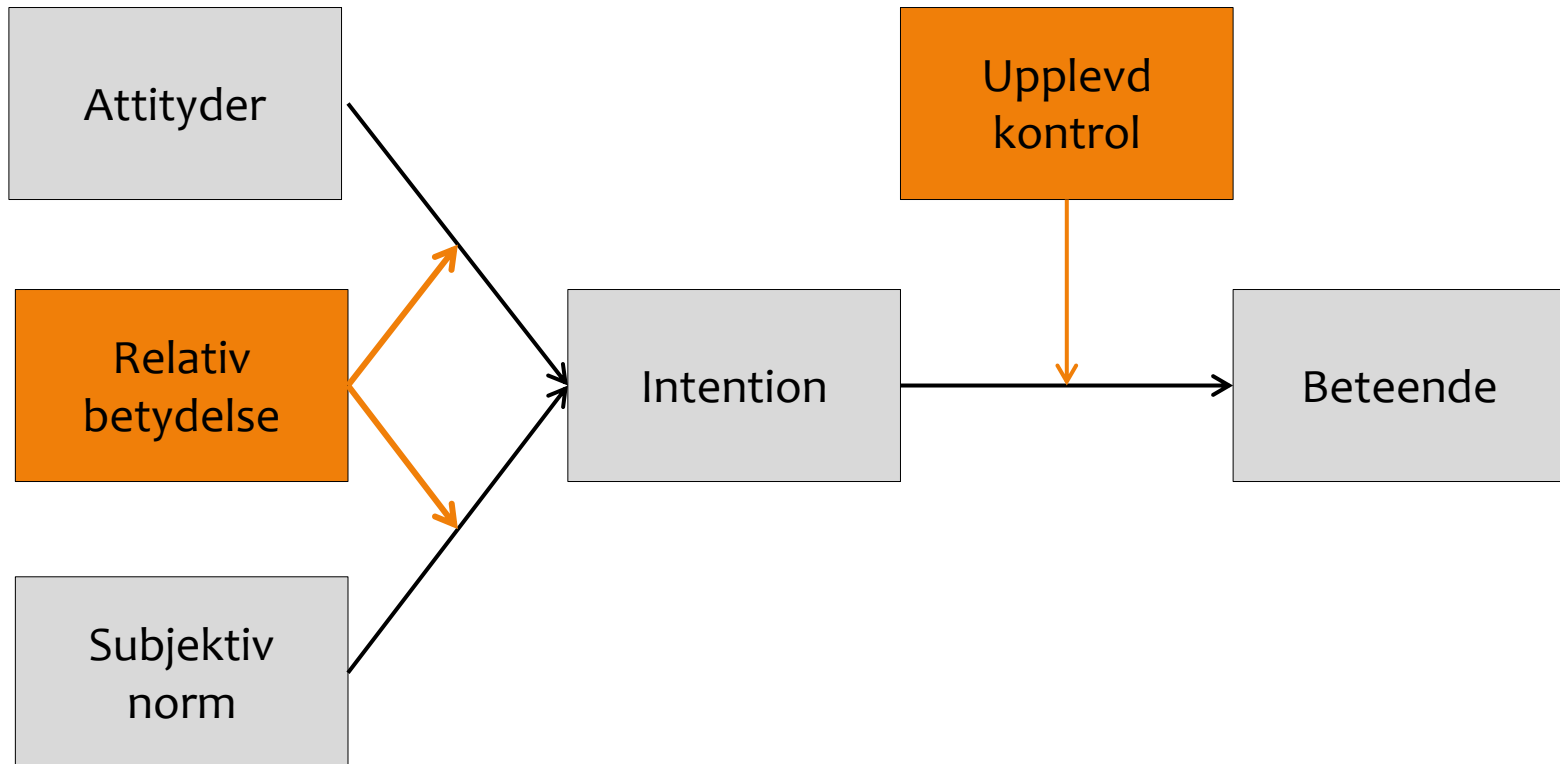
- Relevans av en värdering
- Ej konkurrens av en starkare eller mer relevant värdering
- Kontext
- Sociala normer
- Upplevd kontrol

Korrespondens: Attityder -> Beteende?

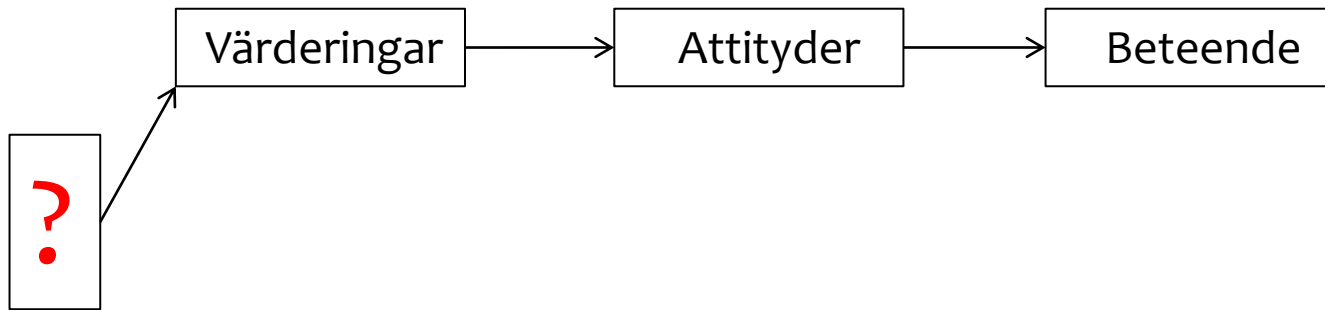
- Attityder predicerar inte alltid beteende, och ibland svårt att mäta korrespondens
  - Social tryck
  - Andra attityder
  - Begränsad kunskap/kunnighet
  - Generell aktivitetsnivå
  - Specifik attityd, specifikt beteende?
- Faktorer som ökar korrespondens (Pretkanis & Turner, 1994)
  1. Objekt väldefinierad och salient (framträdande)
  2. Stark attityd
  3. Mycket mångsidigt information som stödjer attityd
  4. Attityd stödjer viktiga aspekter i ens identitet

Korrespondens: Attityder -> Beteende?

- **Theory of reasoned action** (Ajzen & Fishbein, 1980)
- Utvecklades vidare -> **Theory of planned behaviour** (Ajzen & Madden, 1986)

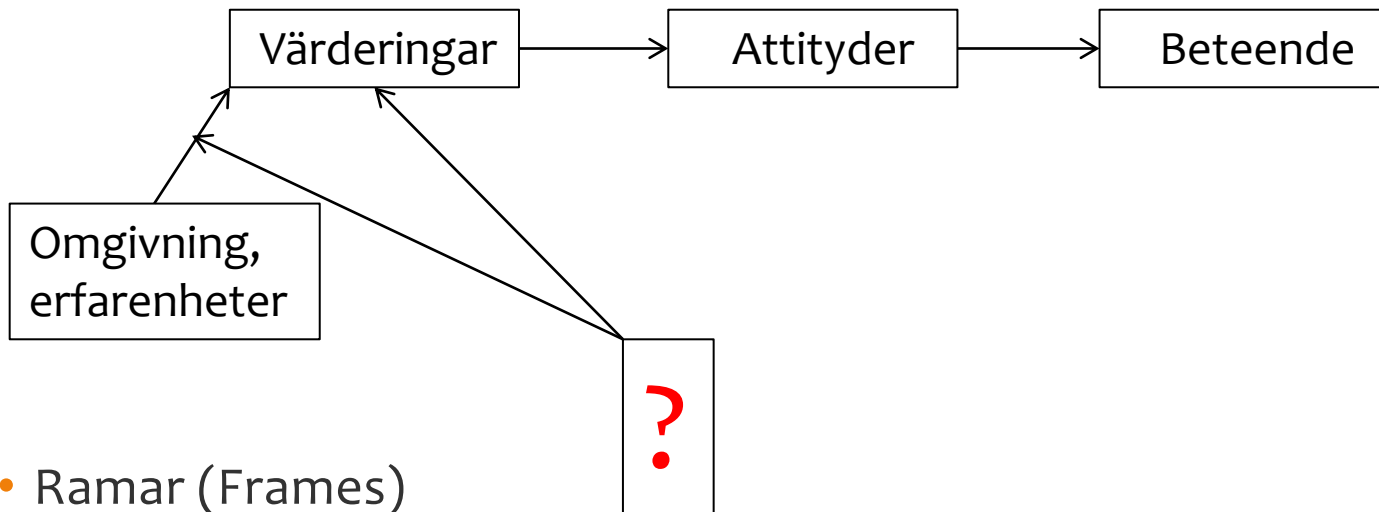

Värderingar – hållbar utveckling

- Omgivning, erfarenheter: Kultur, hem, ålder, familj, vänner, kollegor, politisk diskurs, lagar, jobb, media, sociala rörelser, utbildning, osv.
- Policy feedback
  - Policies påverkar våra uppfattningar om vad som är möjligt, önskvärt och normalt

Värderingar – hållbar utveckling

- Ramar (Frames)

- Organiserar våra värderingar och fungerar som verktyg i kommunikation
- Styr vår uppmärksamhet och tolkningar om världen
- Associationer mellan olika koncept, och värderingar
- Kontext
- Ideologier

Ideologier

- Ramar för värderingar: Samling av sammanhängande idéer och värderingar.
- Fungerar som förklaringar och samlingspunkter, och som ”förtryggande buffert” mot osäkerhet. Kan användas för att legitimera olika sedvanor och sociala strukturer.
- Ideologier som innehåller idéer om mänsklig dominans över världen kan användas för att legitimera icke-miljövänliga sedvanor (Milfont, Richter, Sibley, Wilson & Fischer, 2013)

Ideologier – hållbar utveckling

- Hierarchy-enhancing legitimizing myth
  - Består av attityder, värderingar, stereotyper och ideologier som rättfärdigar hierarkier (Sidanius & Pratto, 1999)
  - Mänsklig dominans över naturen: T.ex. Anthropocentrismen (Schultz, Zelenzny & Dalrymple, 2000), Mastery-värdering (Scwartz, 1999)

VS.

- Hierarchy-attenuating legitimizing myth
  - Människa-natur relation: försvarar och främjar harmoni med naturen. Understryker att natur är betydelsefull och värdefull i sig själv: T.ex. Harmoni-värdering (Scwartz, 1999)

Individuel variation i miljøattityder

- Är det slumpmässigt vilka som har negativa eller positiva attityder mot miljö och miljöarbete?
- Exempel: Förnekelse av klimatförändringar

ICPP-rapport (2013)

- Warming of the climate system is unequivocal, and since the 1950s, many of the observed changes are unprecedented over decades to millennia. The atmosphere and ocean have warmed, the amounts of snow and ice have diminished, sea level has risen, and the concentrations of greenhouse gases have increased.
- Total radiative forcing is positive, and has led to an uptake of energy by the climate system. The largest contribution to total radiative forcing is caused by the increase in the atmospheric concentration of CO₂ since 1750.
- Human influence on the climate system is clear. This is evident from the increasing greenhouse gas concentrations in the atmosphere, positive radiative forcing, observed warming, and understanding of the climate system.
- Continued emissions of greenhouse gases will cause further warming and changes in all components of the climate system.
- Limiting climate change will require substantial and sustained reductions of greenhouse gas emissions.

Exemplar på respons till klimatrappporter

- ” Jag håller med **skeptikerna** här som fortfarande har sitt **sunda förnuft** kvar. **Bara för man har fått nobelpris och läst 10 000 rapporter behöver man inte ha rätt**, till exempel gjorde Einstein flera räknepel. Själv är jag gymnasiingenjör och det duger gott. Skulle det bli **varmare vore det bara skönt**, bo bara högt. Sedan, **vad kan lilla jag göra**. Själv jobbar jag inom fordonsindustrin, vi gör 75 milj fordon/år **men det är mest miljöbilar så skyll inte på oss.**” Nickname: 'ingenjören x' (DN 28/9-2013)
- ” För den som kommer **från alarmistlägret** så är det kanske förvånande att så många som 4 av 5 skeptiker är helt eniga med IPCC om den grundläggande fysiken, att det blivit varmare under de senaste 100 åren och att halten koldioxid ökat pga mänskliga utsläpp. Redan här faller ju **halmgubben som alarmisterna målat upp**. Det som skiljer skeptikern från main-stream är synen på hur stor betydelse koldioxiden har för uppvärmningen. Och som en följd av detta så är klimathots-skeptiker **skeptiska till den hotbild och de katastrofteorier som vi ständigt bombarderas med från alla håll.**” Ingemar Nordin (Stockholms initiativet, 2/3 2014)
- ”När klimathotarna bytte namn från ”**global warming**” till ”**climate change**” förstod jag att **de givit upp den vetenskapliga debatten**. Grundfrågan har aldrig varit vetenskapen och rädda jorden utan om makt, pengar och frihet. Klimatfrågan har **använts av politiker för att uppnå politiska mål.**” Per Welander (Stockholms initiativet, 3/3 2014)

Individuel variation i miljöattityder

- Forskning har visat att sociala attityder predicerar även miljöattityder. T.ex. individer som främjar hierarkier mellan sociala grupper, brukar även betrakta människa-natur relation på ett hierarkiskt sätt (människor är mer värdefulla, och har rätt att påverka och utnyttja naturen).

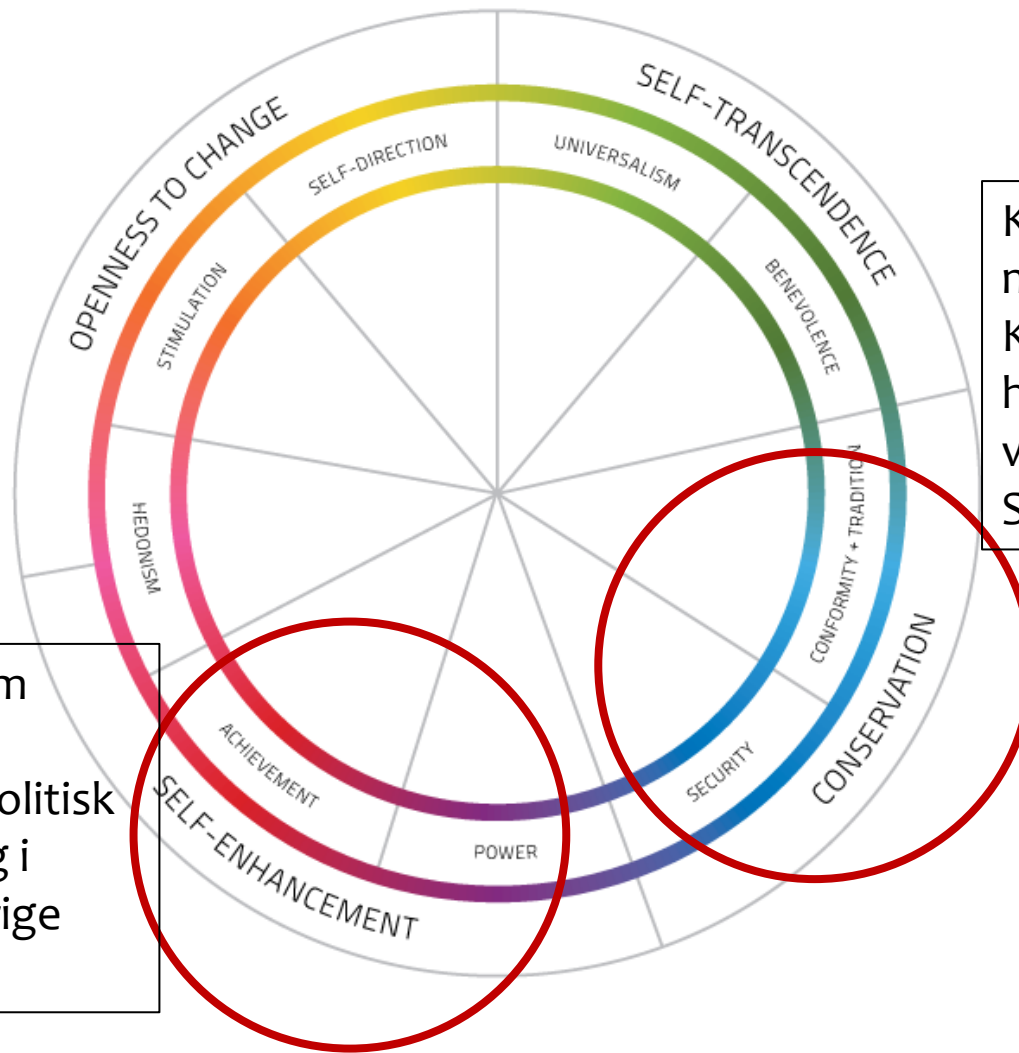
Individueel variation i miljöattityder

- System Justification (Jost och medarbetare)
  - Motiverad tendens att stödja och försvara status quo
  - Motivation att försvara status quo innebär att en är mindre villig att medge att vårt sätt att leva påverkar naturen negativt.
  - Klimatfrågan frammas som patriotisk -> system justification – miljöattityd relation suddas bort (Feygina, Jost & Goldsmith, 2010)
- Politisk orientering
  - Vänster-höger, konservativ-liberal
  - Individer som är politisk konservativa och ligger höger i politisk spektrum har mer negativa miljöattityder, och förnekar klimatförändringar i högre utsträckning (t.ex. McCright & Dunlap, 2011)
  - Förnekelse-literatur har starka kopplingar till konservativa tankesmedjor, speciellt i USA (Dunlap & Jacques, 2013)

Individuel variation i miljöattityder

- Social dominance orientation (SDO) (Sidanius & Pratto)
  - Stöd för sociala hierarkier
  - Vanligare hos individer som hör till hög-status grupper
  - Vanligare hos individer som är låga i Big-5 agreeableness (Ekehammar, Akrami, Gylje & Zakrisson, 2004)
- Right-Wing Authoritarianism (RWA) (Altemeyer)
  - Conventionalism, authoritarian submission, authoritarian aggression
  - Vanligare hos individer som är låga i Big-5 openness (Ekehammar et al., 2004)
- Både RWA och SDO predicerar negativa miljöattityder och förnekelse av klimatförändringar. Dessa två variabler delar varians, och av de två verkar SDO vara en bättre prediktor (Milfont et al., 2013).

Tillbakablick: Värderingar

Kan användas som mått för SDO. Korrelerar med politisk höger-orientering i västländer (i Sverige 2008: $r = .20^{**}$)

Kan användas som mått för RWA. Korrelerar med politisk höger-orientering i västländer (Men, i Sverige 2008: $r = .03$, n.s.)

Hur kan man få olika människor att skydda jorden?

- Värderingar: Kan man motivera genom att betona olika inre eller yttre värderingar beroend på målgrupp?
  - T.ex. : Miljöarbete är humant, moderiktigt, modernt, ”Svenskt”, ekonomiskt lönsamt, etc.
  - Risk för ytterligare skador (collateral damage): värderingar blir starkare genom repetition och påminnelser
- Möta människor där de är, och skapa möjligheter för att upptäcka, och leva enligt inre värderingar. Ifrågasätta yttre värderingar.
- Samarbete, workshops, kampanjer, utbildning

Forskning i Personlighets- och social psykologigrupp på Uppsala universitet

Kirsti Häkkinen & Nazar Akrami

Förnekelse av klimatförändringar (climate change denial)

- Coping med klimatångest
- Effekt på ideologi och klimatrelaterad information

Är förnekelse av klimatförändringar en fråga om politisk orientering eller ångest?

1. Det finns en korrelation mellan vänster-höger politisk orientering och förnekelse. Medieras den korrelationen med klimatrelaterad ångest?
2. Kan man öka förnekelse genom att aktivera ångest?

Betingelser: Testgrupp fick svara på ångest-items innan skattningar på förnekelse, kontrollgrupp svarade först förnekelse frågor.

Resultat 1: Korrelation mellan politisk orientering och förnekelse försvinner då ångest kontrolleras för. Medieringseffekt. **Förnekelse inte en fråga om politisk orientering utan om brist på oro?**

Resultat 2: Förnekelse högre i testgrupp. Även korrelation mellan ångest och förnekelse är starkare i den gruppen. **Coping?**

Table 1. Means (SD) and Intercorrelations (Anxiety Conditions in Upper Diagonal) Between the Main Variables in Two Conditions

Variable	M (SD)		r		
	Anxiety	Control	1	2	3
1. Climate change denial	2.45 (0.73)	2.17 (0.58)	-	-0.80*	.30*
2. Climate related anxiety	2.80 (0.70)	2.76 (0.73)	-0.40*	-	-.28*
3. Political orientation	3.90 (1.72)	3.45 (1.43)	.27*	-.29*	-

* $p < .05$ (one tailed), at least.

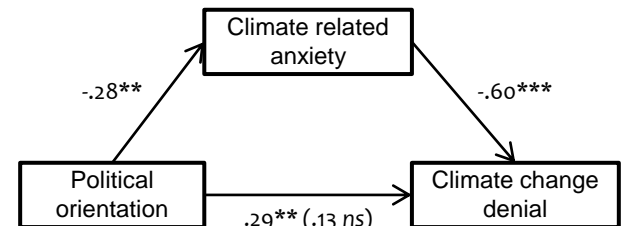

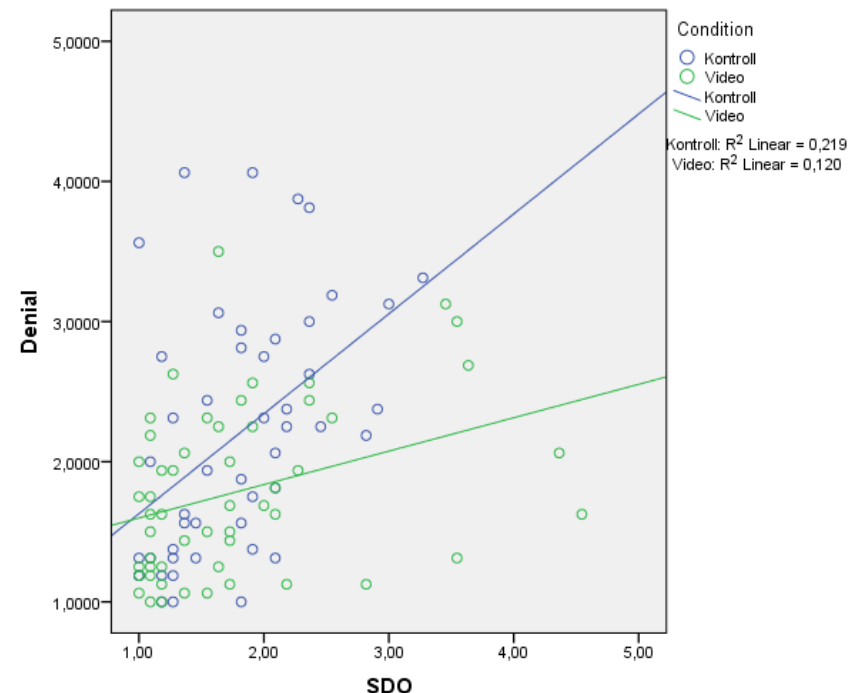
Figure 1. Standardized beta coefficients after controlling for condition.

Kan man minska förnekelse av klimatförändringar med klimat-relaterad information?

- Och om man kan göra det, blir det förändringar i ideologi-förnekelse relation?

<http://www.svt.se/nyheter/varlden/fn-s-klimatpanel>

- Betingelser: Testgrupp såg en videoklipp, kontrollgrupp gjorde en icke-relevant sorteringsuppgift
- Stegvis regressionsanalys
  - BV: Förnekelse av klimatförändringar
  - OBV: Betingelse, SDO, RWA, vänster-höger politiska orientering, interaktioner
- Resultat: Bara SDO förblev signifikant då alla variabler tas med i model. Relation mellan SDO och förnekelse förändrades inte. Slutsats: **både SDO och information har påverkan på individers förnekelse.**

Frågor.....?

Tack för idag!